



Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi

Araştırma Makalesi (Research Article)

Makale Doi: **10.17100/nevbiltek.700304**

Geliş Tarihi:09-03-2020

Kabul Tarihi:18-11-2020



Türkiye’de Çocuk İstismarı ve İhmaline İlişkin Hemşirelik Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi *

Bahriye KAPLAN¹ Zehra (IŞIK) ÇALIŞKAN² Derya EVGİN³

¹Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Semra ve Vefa Küçük Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Nevşehir.

ORCID ID: 0000-0003-1600-3188

²Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Semra ve Vefa Küçük Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Nevşehir.

ORCID ID: 0000-0002-4726-5052

³Akdeniz Üniversitesi, Kumluca Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Antalya.

ORCID ID: 0000-0002-3452-2937

Öz

Bu çalışma ülkemizde çocuk ihmal ve istismarına ilişkin hemşirelik alanında yapılan lisansüstü tezleri incelemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı özellikte olan çalışmada, Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanına “çocuk ihmal”, “çocuk istismarı”, “istismar”, “ihmal” “ihmal ve istismar” anahtar kelimeleri ile 2010-2017 yıllarına ait “Hemşirelik” Ana Bilim Dalındaki lisansüstü çalışmalar incelenmiş ve 16 çalışma, araştırma kapsamına alınmıştır. Çocuk istismar/ihmalini araştıran lisansüstü tezlerin sadece %25.0’ı (n=4) doktora tezi olup geri kalan tezlerin tamamı yüksek lisans tezleridir. Çocuk ihmal ve istismarının, ebeveyn eğitim durumları, ailelerindeki sosyo-ekonomik yetersizlikler ile ebeveynlerin kendi çocukluklarında ihmal ve istismara maruz kalma durumu ile yakından ilişkili olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: ihmal; istismar; çocuk; hemşirelik

Investigation of Child Abuse and Neglect Regarding the field of Nursing Graduate Thesis Made in Turkey

Abstract

This study was carried out to examine postgraduate theses on nursing and child abuse in Turkey. In the descriptive study, the words "child neglect", "child abuse", "abuse", "neglect", "neglect and abuse", "Nursing" for the years 2010-2017 in the Higher Education Institution National Thesis Center Database. Postgraduate studies were examined and 16 studies were included in the research. Only 25.0 % (n = 4) of postgraduate theses investigating child abuse / neglect are doctoral theses, and the remaining theses are master theses. It has been found that child neglect and abuse are closely related to parental education levels, socio-economic disabilities in their families and parents' exposure to neglect and abuse in their childhood.

Keywords: neglect; abuse; child; nursing

1. Giriş

“Çocuk Hakları Sözleşmesi” çocukların sağlıklarının korunması ve geliştirilmesi hususlarında bazı noktaları açıklayarak, çocukların yetiştirilmesinde aile, toplum ve devlete yeni sorumluluklar getirmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin bazı maddeleri (14, 34, 39. Maddeler) çocuk ihmal ve istismarı ve önlenmesiyle ilgilidir. Bu temel konular çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı önemli yer tutmaktadır Sözleşmenin 19’uncu maddesinde “çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanlar, bu haklarını çocuklara zarar verecek şekilde kullanamazlar”, 34’üncü maddesinde de “fuhuş ve pornografi dâhil, çocuk cinsel istismar ve sömürüden korunmalıdır” ibaresi yer almaktadır. Sözleşmenin

39'uncu maddesinde ise taraf devletlerin silahlı çatışma, işkence, ihmal, kötü muamele ve sömürü mağduru çocukların sağlıklarına kavuşturulmaları ve toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla uygun önlemleri almakla yükümlü oldukları belirtilmektedir. Diğer yandan Devlet çocuğu temel bakım sağlayıcısının her türlü kötü muamelesinden korumak, çocuğun istismarını önlemek ve istismara uğramış çocukların rehabilitasyonunu sağlayacak programlar geliştirmekle yükümlüdür [1].

Çocuk ihmal ve istismarı; “ana, baba, bakıcı ya da başka bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ve sosyal gelişimini engelleyen, zarar veren ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümü” olarak tanımlanmaktadır [2-4].

Child Maltreatment (2017)'in raporuna göre; bölgesel farklılıklar olmakla birlikte Dünya'da çocukların %36'sının duygusal, %23.0'nın fiziksel istismara, kız çocuklarının %18.0'nın erkek çocuklarının ise %8.0'nın cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir [5]. Türkiye çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması (2010) raporuna göre 7- 18 yaş arası çocukların %10'unun cinsel, %49'unun duygusal, %56'sının ise fiziksel istismara maruz kaldığı belirtilmiştir [6].

İstismar ve ihmale maruz kalmak bir çocuğun yaşamını çok ağır bir biçimde etkilemektedir [7,8]. İstismarın türüne göre fiziksel olarak; çocukta çeşitli boyutlarda yaralanma ve sakatlıklar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar hatta ölüm dahi görülebilmektedir. Fakat her tür istismar ve ihmalde bu etkilerden çok daha sık olarak, çocuklar ruhsal olarak etkilenmekte ve örselenmektedir. Sonuçta, bu sorunlar uygun şekilde ele alınmadığında çocukta; öğrenme güçlükleri, hiperaktivite, düşük öz değerlendirme, agresif ve/veya kontrolsüz davranışlar, depresyon, anksiyete, kişilik bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu gibi ruh sağlığı sorunları ortaya çıkmaktadır [2,9,10]. İstismara maruz kalmak çocuk için bir travma sebebi iken; resmi makamlara yansdıktan sonraki aşamada sistemlerdeki aksaklıklar ve kurumlar arası işbirliği ve iletişim kaynaklı sorunlar sebebiyle çocuklar ikinci kez örselenmektedir [9-11]. Bu nedenle “Çocuk Koruma Sistemi” kapsamında yer alan meslek profesyonellerinin yeterli bilgi, deneyim ve hassasiyete sahip olması gerekmektedir. Türkiye'de 2005 yılında yürürlüğe giren “Çocuk Koruma Kanunu” ile çocuklarla çalışan ve iletişim halinde olan ile bazı meslek profesyonellerine çocuk ihmal ve istismarın bildirimine ilişkin yükümlülükler verilmiştir [12]. Çocuk Koruma sistemi içerisinde yer alan multidisipliner ekip üyelerinin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin çalışmaları önem arz etmektedir. Hemşireler, hem çocuk koruma sistemi multidisipliner ekibinde yer alması hem de ihmal ve istismarına maruz kalan çocukla ilk ve en sık karşılaşan meslek grubu olması sebebiyle önemli bir yerde durmaktadır [13]. Hemşirelik bakımı öncelikle çocuk istismarının önlenmesi, tanınması ve istismara maruz kalan çocuk ve ailesinin rehabilitasyonunu kapsamaktadır [14]. Bu çalışmanın amacı; Türkiye'de 2010-2017 yılları arasında ‘Hemşirelik’ alanında Yüksek Öğretim Kurumu'nda çocuk ihmal ve istismarına ilişkin lisansüstü çalışmaları, çeşitli değişkenlere (araştırma deseni, yapıldıkları yıl, ölçüm araçları, örneklem grubu vb) göre irdelemektir.

2. Materyal ve Metot

Bu çalışma ülkemizde çocuk ihmal ve istismarına ilişkin hemşirelik alanında yapılan lisansüstü tezleri incelemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı nitelikte ve tarama modeli tipindedir. Bu çalışmada, Türkiye'de 2010-2017 tarihleri arasında Yüksek Öğretim Kurumu'nda ‘Hemşirelik’ alanında çocuk ihmal ve istismarını araştıran lisansüstü çalışmalar incelenmiştir. Çalışmalar araştırma deseni, yapıldıkları yıl, ölçüm araçları, örneklem grubu vb. durumların çocuk istismarındaki yerine göre analiz edilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurumu'nda “çocuk ihmali”, “çocuk istismarı”, “istismar”, “ihmal”, “ihmal ve istismar” anahtar kelimeleri yazılarak toplam 446 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerin büyük çoğunluğu, Sosyal Hizmetler, Adli Tıp, Psikoloji,

Hukuk, Eğitim-Öğretim, Tıpta Uzmanlık gibi alanlarda yapılmış olup Hemşirelik Anabilim Dalında yapılmış olan 16 tane çalışma değerlendirmeye alınmıştır. Bulgular sayı ve yüzde analizi ile verilmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Bu araştırma 2010 ile 2017 yılları arasını kapsamaktadır.

3. Bulgular ve Tartışma

Türkiye’de 2010-2017 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurumu’nda ‘Hemşirelik’ alanında çocuk ihmal ve istismarını araştıran lisansüstü çalışmaları incelemiş olduğumuz bu çalışmada çocuk istismar/ihmalini araştıran lisansüstü tezlerin sadece %25.0’nın (n=4) doktora tezi % 75.0’nın ise yüksek lisans tezi olduğu belirlenmiştir. Çalışma kapsamında ulaşılan tezlerin %75.0’nın (n=12)’i tanımlayıcı, diğerlerinin (n=4) ise yarı deneysel (eğitim öncesi-sonrası) nitelikte olduğu ve konuya ilişkin deneysel çalışmaların sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2010-2017 yılları arasında “Çocuk ihmal”, “Çocuk istismarı”, “istismar”, “ihmal” “ihmal ve istismar” anahtar kelimeleri ile taranan ve hemşirelik anabilim dallarınca yapılan lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde; Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında 2010-2016 yılları arasında 16 çalışmanın olduğu 2017 yılında ise hiç çalışmanın olmadığı belirlenmiştir. Bu veriler, ülkemizde çocuk ihmal ve istismarını önlemeye yönelik yapılacak çalışmalarla konuya ilişkin farkındalığın artırılması gerektiğini düşündürmektedir. Bilimsel veriler ve medyaya yansıyan haberler son yıllarda çocuk istismar ve ihmalinde artışın olduğunu göstermektedir [6,7]. Daha önce ifade edildiği üzere hemşire; çocukla ilk karşılaşan, öykü alan bakım veren dahası istismara maruz kalan çocuk ve aileyi rehabilite eden ekibin üyesidir. Yapılacak Lisansüstü tezlerin farkındalığın artırılması ve sorunun çözümüne katkı sağlaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Taranan lisansüstü çalışmaların veri toplama araçları incelendiğinde; çalışmalarda farklı ölçüm araçlarının kullanıldığı görülmektedir. Lisansüstü tez çalışmalarının çoğunluğunda, araştırmacı tarafından geliştirilmiş anket formu, Çocuk İstismarı ve İhmalini Tanılama Anketi – Tarama Formu (ÇİTA-T), Kısa Semptom Envanteri (KSE) (Brief Symptom Inventory), Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri, Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanılanma Ölçeği vb. ölçüm araçları kullanılmıştır [15-30]. Ölçüm araçlarının ve çalışma gruplarının çeşitlilik göstermesi çalışma sonuçlarının kıyaslanabilir olmasını engelleyebilmekte ve çocuk istismarını farklı yaş düzeylerine göre irdeleyen, toplumumuza özgü hazırlanmış ölçeğe ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Çalışmaların Yapıldıkları Yıllara Göre Dağılımı

Yayın Yılı	n	%
2010	4	25.0
2011	3	18.7
2012	3	18.7
2013	1	6.3
2014	2	12.5
2015	2	12.5
2016	1	6.3
2017	-	-

Taranan çalışmaların %31.3’ünde, örneklem grubunun, öğretmen, sağlık çalışanları ve multidisipliner ekipte yer alan çeşitli meslek mensupları olduğu ve lisansüstü tezlerin %25.0’nın İstanbul’da, diğer çalışmaların ise her birinin farklı illerde yapıldığı belirlenmiştir (Tablo 2).

Cinsel istismar olgularının retrospektif incelendiği çalışmada; olguların %17.7’sinin erkek, %82.3’ünün kız çocuğu, mağdurların en fazla 15 yaşında olduğu, eylemin çoğunlukla evde ve tanıdık kişiler tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir [15]. Ortaokul çağındaki çocuklarla yapılan başka bir çalışmada; çocukların çoğunluğunun (% 92.3)

istismar ve ihmale maruz kaldığı, daha çok ihmal, duygusal istismar, fiziksel ve ekonomik istismarla karşılaştıkları belirlenmiştir (sırasıyla; %97.0, %67.8, %42.1, %39.1). Aile yapısı ve gelir düzeyi ile baba eğitim düzeyinin ihmal ve istismar üzerinde etkili faktörler olduğu ve psikolojik belirti gözlenen çocukların ihmal ve istismara maruz kalan çocuklar olduğu bildirilmiştir [16].

İstismar ve ihmale uğradıkları için (araştırma grubu) ve farklı nedenlerle (sosyo-ekonomik sebepler, ebeveyn terki, aile parçalanması vs.) (karşılaştırma grubu) kuruma yerleştirilen adölesanlarla yapılan bir diğer çalışmada; her iki gruptaki adölesanların hostilitte ve depresyon belirtileri açısından riskli oldukları ve benlik saygıları arasında önemli bir fark bulunmadığı belirlenmiştir [17].

Tablo 2. Çalışmaların Yapıldığı İller ve Örneklem Grupları

Yayın Yılı	Çalışmanın Yapıldığı İl	Örneklem grubu
2010	Ankara	Adölesanlar (Kurumlarda yaşayan)
2010	Erzincan	Çocuklar (6, 7 ve 8. Sınıfta öğrenim gören)
2010	Kayseri	Meslek Grupları (avukat, hakim, savcı, öğretmen, hekim, hemşire, ebe, sosyal hizmet uzmanı ve polisler)
2010	Belirtilmemiş	Sağlık çalışanları (Hemşire, hekim, teknisyen, sağlık memuru, biyolog, laborant, kimyager, eczacı, diyetisyen)
2011	İstanbul	Çocuklar (0-18 yaş grubu cinsel istismar iddiasıyla başvuran olgular)
2011	Afyon	Öğretmenler
2011	Kahramanmaraş	Çocuklar (Sanayi sitesinde çalışan çocuk işçiler)
2012	İstanbul	Konversiyon bozukluğu tanısı alan kadın hastalar
2012	İzmir	Çocuklar (9-18 yaş grubu)
2012	Kırşehir	Hafif zihinsel engelli çocuklar ve aileleri
2013	Elazığ	Sağlık çalışanları (hekim, hemşire, ebe)
2014	İstanbul	Panik bozukluk tanısı alan hastalar
2014	Ağrı	Hemşireler
2015	Ordu	İlkokul 4. sınıfa devam eden çocuklar ve anneleri
2015	İstanbul	Üniversite öğrencileri (Çocuk gelişimi bölümü lisans ve ön lisans öğrencileri)
2016	Denizli	Üniversite öğrencileri (Hemşirelik bölümü öğrencileri)

Çocuk koruma sistemi içerisinde yer alan meslek profesyonelleri ile yapılan bir çalışmada; meslek profesyonellerinin çocuk istismarı vakalarında; çoğunlukla fizik muayene, öykü alma, kayıt ve ilgili kurumlara rapor etme basamaklarında zorlandıkları belirlenmiştir [18]. Sağlık profesyonellerinin çocuk ihmal ve istismar bulgularını tanıma, risk gruplarını belirleme gibi konulara ilişkin bilgiye gereksinimlerinin olduğu saptanmıştır [19]. Okullarda ihmal ve istismara maruz kalan çocukları tanımlama da etkin bir meslek grubu olan öğretmenlerle yapılan bir diğer çalışmada; öğretmenlerin tamamının öğrenimleri boyunca ve mesleki yaşamlarında çocuk ihmal ve istismar ile ilgili herhangi bir eğitim almadıkları, %87.1'inin çocuk koruma kanununa ilişkin bilgilendirilmediği görülmüştür. Öğretmenlerin konuya ilişkin bilgi ve duyarlılıklarının, eğitimler aracılığı ile artırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır [20].

Sağlık çalışanlarının örnekleme alındığı bir çalışmada; sağlık çalışanlarının %81.1'inin çocuklarını fiziksel istismar/ihmal ettikleri; çocukluğunda kötü davranışa maruz kalma ile çocuklarını istismar/ihmal etme durumları arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir [21].

Cinsel istismara uğradığı iddiası ile Adli Tıp Kurumu'nda Cinsel Saldırı Muayenesi (CSM) yapılan çocuklarla yapılan bir çalışmada; adli hemşireyle etkileşim kuran, muayenesinde adli hemşirenin de bulunduğu çocukların anksiyete puanlarının anlamlı düzeyde azaldığı belirlenmiştir [22].

Hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlama düzeylerinin belirlendiği tez çalışmasında; hemşirelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuk ihmal ve istismarına ilişkin riskli durumları ve belirtileri tanıma düzeylerinin arttığı görülmüştür [23]. Hafif zihinsel engelli çocuklar ve ebeveynlerinde cinsel istismardan korunma konusunda

farkındalık yaratmak amacıyla yapılmış çalışmada; annelere ve çocuklara verilen cinsel istismardan korunma eğitimlerinin cinsel istismardan korunma bilgi düzeyini arttırdığı bulunmuştur (24). Annelere ve çocuklara uygulanan koruyucu temelli psikososyal girişimlerin çocukların cinsel istismardan korunma bilgi düzeyine etkisinin belirlendiği çalışmada çocukların cinsel istismardan korunma da bilgi düzeylerinin arttığı belirlenmiştir [25].

4. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Türkiye’de 2010-2017 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurumu’nda hemşirelik alanında çocuk ihmal ve istismarını araştıran lisansüstü çalışmalar incelenmiştir. Çocuk ihmal ve istismarı, ebeveyn eğitim durumları, ailelerindeki sosyo-ekonomik yetersizlikler ile ebeveynlerin kendi çocukluklarında ihmal ve istismara maruz kalma durumu ile yakından ilişkili olduğu belirlenmiştir.

- Ulaşılan çalışmaların çoğunluğunun tanımlayıcı özellikte ve yüksek lisans çalışmaları olduğu bulunmuştur. Bu konuda doktora düzeyinde çalışmaların ve projelerin yapılması,
- İhmal ve istismara uğramış çocuklarla çalışan meslek gruplarına, konuya ilişkin hizmet içi eğitim programlarının verilmesi ve belirli aralıklarla tekrarlanması,
- Ayrıca, ülke düzeyinde farklı illerden örneklem grubu alınarak geniş çaplı çalışmaların planlanması,
- İhmal ve istismar konusunda riskli grupta yer alan çocukların tanılanarak önleme çalışmalarının yürütülmesi önerilebilir.

5. KAYNAKLAR

- [1] Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. 2005 http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf Erişim tarihi: 20.02.2020.
- [2] Potts N., L., Mandleco B., L., “Pediatric Nursing: Caring for Children and Their Families”. 3rd Ed. *Delmar Thomson Learning Inc*, 1333s, USA, 2012
- [3] Hockenberry M., J., Wilson D., “Wong’s Nursing Care of Infant and Children”. 10th Ed, *Mosby Elsevier Inc.*, St. Louis-Missouri, 2014
- [4]Törüner E., K., Büyükgönenç L., “Çocuk Sağlığı Temel Hemşirelik Yaklaşımları” *Göktuğ Yayıncılık*, Amasya, 2012
- [5] Child Maltreatment 2017, DSÖ. <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2017.pdf> Erişim Tarihi: 26.02.2020
- [6] “Türkiye’ De Çocuk İstismarı Ve Aile İçi Şiddet Araştırması”.T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2010. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> Erişim Tarihi: 25.02.2020
- [7] Sharma Y., Mathur K., “Assessment of knowledge and attitude about child abuse amongst parents visiting rural tertiary care hospital in central India”. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 8(11), 3525, 2019
- [8] Çopur A., Balcı E., Günay O., “Sağlık meslek lisesinde görev yapan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi”. *Journal of International Social Research*, 12(63), 2019
- [9] Dağlı F.Ş., Taşkıran C., Krespi M. R., Gökler B. “Çocuk istismarı ve ihmali eğitiminde psikodrama yönteminin kullanılması”. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 175-186, 2019
- [10] Cao Z., An Z.Y., Zhao Y., Zhao D. (2019). “Forensic identification of child sexual abuse”. *Fa Yi Xue Za Zhi*, 35(6), 733-736, 2019
- [11] Passmore S., Hemming E., McIntosh H. C., Hellman C. M. “The relationship between hope, meaning in work, secondary traumatic stress, and burnout among child abuse pediatric clinicians”. *The Permanente Journal*, 24, 2019
- [12] Çocuk Koruma Kanunu. (ÇKK). 5395 Sayılı Kanun. 03.07.2005

- [13] Yolcuoğlu İ.G., “Türkiye’de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 43-58, 2009
- [14] Geçkil E., “Çocuklarda fiziksel istismar ve hemşirelik yaklaşımı”. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(1), 129-139, 2017
- [15] Yalçınkaya A., “Kartal İlçesinde Çocukta Cinsel İstismar Olgularının Değerlendirilmesi” Marmara Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 90s, İstanbul, 2011
- [16] Özcan M., “İstismar Ve İhmalin Çocuklar Üzerindeki Fiziksel ve Psikolojik Etkilerinin İncelenmesi” Atatürk Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 76s, Erzurum, 2010
- [17] Aydoğan A., “Kurumlarda Yaşayan İstismar ve İhmale Uğramış Adölesanlar ile Uğramamış Adölesanların Benlik Saygıları Ve Ruhsal Durumlarının Belirlenmesi” Gazi Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 91s, Ankara, 2010
- [18] Uslu N., “Multidisipliner Ekipte Yer Alan Meslek Gruplarının Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Görüş ve Tutumları” Erciyes Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 138s, Kayseri, 2010
- [19] Uncu F., “Elazığ İlinde Görev Yapan Sağlık Çalışanlarının Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Farkındalık Düzeyleri ve Bu Durumu Etkileyen Faktörler” Fırat Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi*, 109s, Elazığ, 2013
- [20] Kürklü A., “Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri” Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 107s, Afyonkarahisar, 2011
- [21] Göregen H. Z., “Sağlık Çalışanlarının Çocuklarını İstismar ve İhmal Etme Durumları” Atatürk Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 51s, Erzurum, 2010
- [22] Sunmaz D., “Cinsel Saldırı Ve Cinsel İstismar İddiası İle Başvuran Çocukların Jinekolojik Muayeneleri Sırasında Kaygılarını Gidermede Adli Hemşirenin Rolü” Ege Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi*, 303s, İzmir, 2012
- [23] Burç A., “Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Düzeyleri” Atatürk Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 59s, Erzurum, 2014
- [24] Küçük S., “Hafif Zihinsel Engelli Çocuklar ve Ebeveynlerinde Cinsel İstismardan Korunma Konusunda Farkındalık Yaratma” Erciyes Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi*, 180s, Kayseri, 2012
- [25] Orak O. S., “Annelere ve Çocuklara Uygulanan Koruyucu Temelli Psikososyal Girişimlerin Çocukların Cinsel İstismardan Korunma Bilgi Düzeyine Etkisi” Atatürk Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi*, 122s, Erzurum, 2015
- [26] Arkan G., “Sanayi Sitesinde Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları ve İstismara Bakışı” Gaziantep Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 120s, Gaziantep, 2011
- [27] Özsefil Ö. A., “Çocuk Gelişimi Lisans ve Ön Lisans Öğrencilerinin Okul Öncesi Çocuklarda Görülen Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları” İstanbul Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 90s, İstanbul, 2015
- [28] Deniz İ., “Panik Bozukluk Tanılı Hastaların Çocukluk Çağı İhmal ve/veya İstismar Yaşantıları Yönünden İncelenmesi” Haliç Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 63s, İstanbul, 2014
- [29] Kaplan B. B., “Konversiyon Bozukluğu Tanılı Kadın Hastalarda Çocukluk Çağı Travma Öyküsünün Psikiyatrik Belirtiler ve Cinsel İşlev İle İlişkisi” Haliç Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 77s, İstanbul, 2012

[30] Pehlivan T. G., “Hemşirelik Öğrencilerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi ve Bu Konuda Verilen Planlı Eğitimin Etkinliğinin Değerlendirilmesi” Pamukkale Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 125s, Denizli, 2016